

RAPPORT

Latin-Amerikagruppenes
delegasjonsreise til
Barcarena, Pará-Brasil
11.-19. juni 2018

Latin-Amerikagruppene
i Norge (LAG)

«Nordmenn bør vite at profitten til Hydro og det norske folk skjer på bekostning av lokalbefolkningen i Barcarena»

- Ismael Moraes, advokat i delstaten Pará, Brasil

Innhold

- 4 Formålet med rapporten
- 4 Bakgrunn
- 5 Latin-Amerikagruppenes (LAGs) delegasjon
- 6 Metode
- 6 Funn
- 9 Konklusjoner
- 10 Vedlegg

Formålet med rapporten

LAG ønsker med denne rapporten å bidra til at Norge driver et ansvarlig eierskap. Gjennom et langvarig arbeid i Brasil har vi forutsetninger og kontakter for å kunne bringe nyttig informasjon til norsk offentlighet og myndigheter. Denne delegasjonsreisen var lagt opp med dette som mål.

Bakgrunn

24. februar rapporterer Aftenposten¹ om at “Hydro-eid selskap anklages for giftutslipp i Brasil”. Drikkevannet skal ha blitt ødelagt av giftige utslipp. Hydro blir kort tid etterpå pålagt å halvere produksjonen på anlegget. Hydro har siden da arbeidet intenst for å oppheve disse restriksjonene. Det har blitt produsert ulike rapporter, vært høringer, og dialogmøter. Informasjonen som har kommet frem i Norge har nesten utelukkende kommet fra Hydros kanaler. Latin-Amerikagruppene i Norge (LAG) mener det er bekymringsverdig at det i politiske avgjørelser ikke finnes nok bakgrunnskunnskap for å utøve et ansvarlig norsk eierskap i utlandet. Det er også et demokratisk problem.

LAG har i over 20 år jobbet med grasrotorganisasjoner i Brasil, og vurderte det som nødvendig å sende en delegasjon til Pará. Delegasjonen reiste 9.juni til Barcarena for å møte lokalsamfunn, fagforeninger, miljøorganisasjoner og ulike fagmiljøer.

¹ <https://www.aftenposten.no/verden/i/EojGJK/Hydro-eid-selskap-anklages-for-giftutslipp-i-Brasil>

LAGs delegasjon

Fra Latin-Amerikagruppene i Norge:

Elise Fjordbakk

Cristian Ariel Peña

Kine Fristad

Kari Lid Ellingsen

Ninthu Paramalingam

Hanna Steffenak

*Fra Movimento Pela Soberania Popular na Mineração
(Bevegelsen for folkestyrt gruvedrift, MAM)*

Andressa Morais Brabo

Pablo Neri

*Fra Coordinador Nacional Agrario
(Det colombianske bondenettverket CNA)*

Andres Tintinago

Oscar Navia

Metode

Rapporten er basert på møter, intervjuer, og befaringsgjort på områder berørt av gruvedrift og annen aktivitet i Barcarena og Belém i perioden 11-19.juni 2018. En liste over møter ligger som vedlegg 1.

Funn

Under delegasjonsreisen ble tre hovedtemaer som denne rapporten vil utdype identifisert: Forurensning, jordrettigheter og arbeiderrettigheter.

1. Forurensning

Forurensning fra anlegg som Alunorte og Imerys har påvirket lokalsamfunnene i Barcarena negativt i en årrekke. Dermed er oversvømmelsen ved Alunorte-anlegget i februar ikke en sensasjon, men heller en hendelse som føyer seg i rekken av miljøkriminalitet i området.

Lokalsamfunn som tradisjonelt bor langs elva, samt quilombosamfunn² som bor nær rødslamdeponiene tilhørende Alunorte-anlegget melder om forurensning av vann, jord og luft. Dette bekreftes av prøver tatt gjennom flere år av forskningsinstituttet Evandro Chagas, og analysekjemiker Simone Pereira ved det føderale universitetet i Pará. Her er det påvist nivåer av tungmetaller i blant annet negler og hår blant lokalbefolkningen. Medlemmer fra lokalsamfunn melder om at de ikke lenger kan fiske i elvene.

2 Etterkommere av afro-brasilianske slaver.

Bekymringene til lokalsamfunnene, samt de som arbeider med dem, dreier seg også om fremtidig håndtering av avfallet etter aluminiums- og aluminaproduksjon når Hydro og andre selskaper eventuelt slutter med produksjonen i området.

2. Jordrettigheter

Lokalsamfunn melder om at selskaper som driver i Barcarena-området ikke erkjenner sin rolle i jordkonfliktene som strekker seg langt tilbake i tid. På 1970-tallet, som en konsekvens av at flere selskaper etablerte seg i området, ble lokalbefolkning; urfolk, quilombolos og ribeirinhos³, fordrevet fra sine tradisjonelle områder med vold. Dette skjedde mens det var diktatur i Brasil. Regimet ga statlige selskaper retten på disse landområdene for å bygge Pará som en gruveregion uten tanke på konsekvensene for lokalsamfunnet.

På 90-tallet ble flere av de involverte selskapene i området, deriblant brasilianske Vale som da drev Alunorte-anlegget, privatisert. Dette betydde at selv om selskapene aldri formelt kjøpte opp denne jorda, fikk de juridisk anerkjente skjøter på den. Dette i motsetning til de menneskene som bodde der, også før gruvene ble åpnet. I dag er det kun en liten brøkdel av jordområdene som eies av de som opprinnelig bodde der. På det som tidligere utgjorde lokalbefolkningens områder ligger i dag blant annet Hydro Alunortes rødslamdeponi DRS2. Videre er det problematisk at jordområdene de har fått tilbake over lang tid påvirkes direkte av forurensing fra fabrikker som Alunorte og Imerys.

³ Lokalsamfunn som tradisjonelt er bosatt langs elver, og lever av den.

3. Arbeiderrettigheter

Til tross for at det er Hydro som driver Alunorte-anlegget står ikke Hydro med direkte arbeidsgiveransvar for mange som jobber ved anlegget. En betraktelig del av arbeidsstyrken er ansatt gjennom midlertidige kontrakter hos andre bedrifter - kontrakter som kan ta slutt og/eller endres fra dag til dag. Særlig gjelder dette for mange av dem med de tyngste og farligste jobbene. Ved å tillate sosial dumping på sine egne anlegg, frasier Hydro seg ansvaret for arbeiderne ved eventuelle ulykker og sykdom.

Den prekære arbeidssituasjonen for arbeiderne på Alunorte-anlegget gjelder også Hydros egne ansatte, blant annet ved gjentatte brudd på brasilianske arbeidslover som omhandler arbeidstid. Når ansatte må arbeide flere timer utover deres opprinnelige arbeidstid og, viktigere, egen kroppslige kapasitet, økes risiko for ulykker betraktelig.

Fra 1. mars i år ble Hydro pålagt å halvere produksjonen etter krav fra brasilianske myndigheter og en lokal domstol. Hydros påfølgende svar til halvering av produksjonen på Alunorte-anlegget var å sende en betraktelig del av sine ansatte på tvungen ferie, uten å ta hensyn til sikkerhetsrutiner. Til tross for den pålagte halvering i produksjon, er det utallige prosesser som må holdes i gang ved anlegget. Mindre bemanning fører til at sikkerhet på arbeidsstedet blir vanskelig å overholde og ansatte må arbeide ekstra for å vedlikeholde anlegget.

Konklusjoner

1 I møte med både lokalsamfunn og fagforeninger var det tydelig at frustrasjonen over langvarig drift på Alunorte-anlegget ikke bør tolkes utelukkende som kritikk mot Hydros nåværende virksomhet. Likevel må Hydro som nåværende driver ta ansvar for situasjonen ved Alunorte og for konsekvensen denne har i lokalsamfunnet.

2 Under halveringen av produksjonen har Hydro ikke prioritert arbeidernes sikkerhet tilstrekkelig.

3 I Norge er det et sterkt sivilsamfunn og media som fungerer som en vaktbikkje og sørger et sunt arbeidsliv, etisk og miljøforsvarlig drift. Ansvarlig norsk drift i utlandet forutsetter at denne kontrollfunksjonen også fungerer der. Berørte lokalsamfunn og aktører LAG har snakket med mener at deres stemme ikke har blitt hørt, og i liten grad blir tillagt vekt når beslutninger har blitt tatt.

I denne rapporten har vi trukket fram forskningsresultater og lokalt berørte. Dette er informasjon som er tilgjengelig, men som det ikke later til å være politisk vilje til å benytte seg av.

LAG erfarer at aktiv næringslivsvirksomhet i utlandet så vel som i Norge medfører risiko innenfor menneskerettigheter, klima, miljø og lokale utviklingsprosesser. For å kunne håndtere dette på en ansvarlig måte må kunnskapsbasert informasjon benyttes aktivt. LAG anmoder derfor Stortinget til å bruke erfaringene fra Barcarena til et konstruktivt arbeid med Stortingets eierskapsmelding 2019.

Vedlegg

Metode

Innholdet i rapporten er samlet etter møter med følgende personer:

- *19. juni 2018*: Ismael Moraes, advokat i Belém, arbeider med lokalsamfunn i Barcarena rundt juridiske spørsmål om jordrettigheter
- *18. juni 2018*: Lury Paulino og Lisiane Vieira fra MAB (Bevegelsen for de berørte av vannkraftverk)
- *17. juni 2018*: Simone Pereira, analysekjemiker ved det Føderale Universitetet i Pará
- *16. juni 2018*: Marcelo de Oliveira Lima fra forskningsinstituttet Evandro Chagas
- *13. juni 2018*: Midiã Ribeiro fra lokal bosetning nær rødslamdeponiet DRS2
- *13. juni 2018*: Maria do Socoro Silva
- *12. juni 2018*: Robertto Chipp fra bevegelsen Barcarena Livre og Sandra Amorim fra quilombolasamfunnet São João, Barcarena
- *11. juni 2018*: Manoel Paiva og Gilvandro Santa Brígida fra fagforeningen Sindiquimicos i Barcarena

Lokalbefolkning tar vannprøver i Barcarena.

**Latin-Amerikagruppene
i Norge (LAG)**